

Az egyházi vezető: az ember és a hivatal¹

„The right man on the right place”, tartja az angol mondás, vagyis: Megfelelő embert a megfelelő helyre. Nyilván arról van szó, hogy egy közösségben az a kívánatos állapot, amikor ember és hivatal (vagy hivatás) egymásra talál. Sajnos gyakori eset, amikor nem így történik: vagy nem találunk megfelelő embert egy bizonyos hivatal betöltésére („Nincs emberem” – a Jn 5,7 ilyen értelemben is fájóan igaz lehet), vagy olyan kegyelmi ajándékokkal bőven felruházott emberrel találkozunk, aki nem áll a tudásának, tehetségének, adottságainak megfelelő helyen. Tékozlunk, mert néha emberek kallódnak el észrevétlen, máskor oda nem való egyének foglalnak el államban, társadalomban, egyházban kulcsfontosságú helyeket. Mióta világ a világ, mindig problémát jelentett ember és hivatal igazi összetalálkozása. Mindezt abban a hitben mondom, hogy semmi sem történhet Isten ordinációja, vagy éppen permissziója nélkül, aki gyakran megengedi, hogy méltatlannak ítélt vezetők álljanak az élen, s kegyelmének jele, hogy az alkalmatlan előljárók ellenére is van hatalma megtartani egy közösséget.

Itt a bevezetőben kell szólnunk arról, amit a társadalomtudományok szerepnek neveznek. Minden ember esetében adott egy vagy akár több szerep, amelyet be kell töltenie. Egy férfiú egyszerre férj és apa, hivatása szerint mérnök, vagy tanár, vagy fizikai munkás, aki bizonyos funkciót tölt be valamelyik politikai pártban, presbitere valamelyik egyházközségnek, stb. Tehát egyszerre többféle szerepet is be kell töltenünk. Néha ezek összekeverednek. Esetleg odahaza valaki úgy viselkedik, mintha pártgyűlésen lenne, a presbitériumban pedig úgy, mintha épp kiskorú gyermekeit oktatná. (Egyik ismerősöm, egy neves karmester kislánya szokta olykor az asztalnál figyelmeztetni a papát: „Apu, most ne vezényelj!”)

Nagy baj lehet (nagyon kevés esetben lehet jó is) a szereptévesztés, vagy éppen a pályatévesztés. „Ez az ember pályát tévesztett”, halljuk gyakran egy bizonyos személyre szóló minősítésként. Az emberek észreveszik, ha valaki hivatásához nem illően szól, cselekszik, viselkedik. Ilyen pályatévesztéseknek gyakran lehetünk tanúi. Középiskolás koromban volt olyan magyar nyelv és irodalom-tanárom, akinek szavait úgy hallgattam, s bizonyára nem csak én, mintha prédikált volna. A szép igék szívünket egészen betöltötték, megindítottak, meghatottak; egy bizonyos katarzisz ment végbe mibennünk, diákokban. De később gyakran hallgattam olyan református és nem református prédikátorokat, akikről a rossz színész erőlködő ripacskodása jutott eszembe. Sajátos pálya-, illetőleg hivatal-tévesztések, amelyeknek többen is kárát vallják. Ha valaki felismeri, hogy idegen területre tévedt, őt Isten valamilyen más területre rendelte, pályamódosítást vihet végbe, ha még nem késő.

---

¹ Elhangzott 2006. október 11-én, Marosvásárhelyen, az Erdélyi Református Egyházkerület Lelkészerkezetén.

Komolyabbra fordítva a szót, s egyben a kitűzött témához közelebb lépve: egyházi szolgálatunkban is gyakran tapasztalunk olyant, amikor valaki kézzel-lábbal igyekszik egy bizonyos tisztségre felkapaszkodni, pedig őt Isten sokkal inkább használhatná valamilyen más szolgálati területen. Valaki például kiváló menedzseri érzékkal rendelkezik, adottságai szerint lehetne kiváló gazdasági szakember, de ő mindenáron teológiai professzor akarna lenni. S viszont előfordulhat, hogy valaki nagyon kiváló szakprofesszor lehetne, a teológiai tudomány-nak hasznos művelője, de ő feltette magában, hogy püspökségnél alább nem adja. Sietek megjegyezni, hogy az elmondott példák kitaláltak, nem a valóságból merítették, inkább példázatok; ne tippeljen senki, s ne próbálja találgatni, hogy az előadó most kire céloz. A példázat, tudjuk, azt jelenti, hogy nem valósággal megtörtént eset, de olyan, ami bármikor bárhol megtörténhet.

Következtetésként igen helyénvalónak tartom a lelkészértekezleti téma kitűzését, nagyon is ideje van annak, hogy körbejárjuk az egyházi vezető személye és szolgálata kérdéskörét. A mai értekezet tájékoztatójából arra következtetek, hogy egy célt tartott szem előtt, ti. az év végi egyházkerületi tisztújítások kérdésében való tájékozódást. Szívem szerint kibővíteném a kérdéskört. Egyébként úgy tűnik, csak a püspök, főjegyző, generális direktor, igazgatótanácsosok, fegyelmi bizottsági tagok kerülnek a fókuszba. Dehát csak ezek számítanak egyházi vezetőknek? Vajon nem kellett volna jelen értekezletünket pár hónappal korábban, még az egyházmegyei választások előtt megtartani? Vagy az egyházmegyei előljárók nem tekintendők ugyanilyen súlyú vezetőknek? Másrészt: csak a lelkipásztor-jellegű előljárókat szeretnénk mérlegelni, s a presbitéri-jellegűeket nem? Pedig az sem közömbös, hogy milyen egyházmegyei, egyházkerületi főgondnokok, zsinati atyák ülnek, illetve állnak előttünk, tehát tekintettel kellene lennünk egyházunkban az ún. „világi” vezetőkre is. Még tovább mennék: kiterjeszteném a vizsgálódást az egyházközségekre is, hiszen az egyház konkrétan a helyi gyülekezetben jelentkezik. A lelkipásztor, s vele együtt a kurátor, a presbitérium nem számítanak vezetőknek? Pedig egyetlen püspök sem lehetne első őrálló, ha megelőzően nem volna lelkipásztor, s egy zsinati atya sem képzelhető el, aki megelőzően ne lenne tagja valamelyik helyi presbitériumnak.

Egyáltalán problémásnak látszik az egyházi vezető fogalma is. Megszokott kép: a pásztor és a nyáj. Itt nyilvánvaló, hogy a pásztor a vezető, és a nyáj tagjai a vezetettek. Nem lenne jó ezt a képet minden vonatkozásában az egyházra alkalmazni. Az egyház Krisztus teste. S ebben a tagok egyenlők. A munkájuk, a feladatuk különbözik. László Dezső éppen ezért egyik alapvető munkájában „az egyház munkásairól” értekezik.² Ami a nyilvános egyházi hivatalokat illeti, Kálvin beosztását követi és a következőkről beszél:

- ◆ ministerium verbi (pastores)
- ◆ ministerium doctrinae (doctores)

---

² V.ö. László Dezső: *Az anyaszentegyház élete és szolgálata*. Kolozsvár, 1938. 146 sköv.

- ◆ ministerium disciplinae (presbiteri)
- ◆ ministerium caritatis (diaconi)

Másféle csoportosításban az egyházi szolgálat megfelel Krisztus hármastisztségének: prófétai tisztséghez tartozik az igehírdetői-pásztori és katechétikai munka, a főpapi tiszthez a diakóniai szolgálatok, míg a királyihoz a presbiterek, teológiai tanárok, doktorok, egyházkormányzók tevékenysége. Minden protestáns teológiai munka, amely ezeket a tevékenységeket taglalja, megegyezik abban, hogy a szolgálatok között ugyan különbség van, de a szolgák egyenlők.

Jelen előadás elkészítésekor aprólékosan átnéztem a régi Statutumot, a többszörösen módosított Kánonunkat, a Magyarországi Református Egyház 1904-es és 1928-as zsinatának a törvénycikkeit, amelyek az egyház szolgálattevőire vonatkoznak. Hasonlóképpen átnéztem a szomszédos és a távolabbi országok egyházalkotmányait, szervezeti szabályzatait, úgymint: a szlovákiai, a svájci Aargau-kantonbeli, a németalföldi református és egyesült evangéliumi egyház, a Rajnamenti Evangéliumi Egyház, a hollandiai „Hervormde” Egyház, valamint az ún. „freigemacht” reformátusok, a kanadai és Egyesült Államokbeli református egyházak, meg a Magyarországi Evangélikus Egyház egyházalkotmányát. Milyen tanulsággal szolgált mindez?

Egy mondatban: Sehol sem talákoztam azzal, hogy a hierarchikus hivatalt betöltőknek valamilyen speciális képzésben lenne részük. Vagyis: természetes, hogy van lelkipásztor-, tanár-, katechéta-, diakónus- és presbiterképzés. Az Egyház a sajátos feladatok végzésére felkészíti a jelölteket. Mindenütt van tudományos továbbképzés is; kézenfekvő a master- és doktori tanfolyamok léte. De az Anyaszentegyház sehol sem foglalkozik azzal, hogy speciális képzésben részesítse pl. a leendő espereseket és a nálunk magyar reformátusoknál még meglévő püspöki tisztségre emelendőket. Vajon miért?³

Bizonyára nem azért, amit az ősi mondásunk takar: „Akinek Isten hivatalt ad, eszet is ad hozzá”. Hanem azért, mert ami megkívánható egy leendő püspökben, ugyanaz megkívánandó minden lelkipásztorban; ami számon kérhető egy egyházkerületi főgondnokban, annak éppoly mértékben meg kell lennie minden egyházközségi presbiterben. Nyilván a nyert kegyelmi ajándékok milyensége és mennyisége eltérhet, és el is tér egymástól: vannak egy, két és öt-talentumos szolgák, de a követelmény ugyanaz: „Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. Márpedig a sáfároktól elsősorban azt követelik, hogy mindegyikük hűségeseznek bizonyuljon.” (1Kor 4,1–2 új fordítás.)

Miután lelkipásztori közösségben vagyunk együtt, s mivel a kitűzött téma körülrása is a lelkészi hierarchiára utal, a továbbiakban arról szeretnék beszélni, mi az elvárás a lelkipásztorok irányában, s csak ezt követve arról, mi az a többlet,

---

³ Az *Evangélikus Élet* 1993. okt. 24-i számában olvasható az Egyházi Törvény tervezetének 15. cikkelyében: „A Magyarországi Evangélikus Egyház feladatának tekinti, hogy az egyház tagjait, munkásait, gyülekezeteit és testületeit rendszeresen felkészítse és kiképezze az egyházi szolgálatra.” – Példaértékű kezdeményezés.

ami a többre bízottaktól: esperesektől és püspöktől megkívánható. – Vagyis: szándékosan nem a szentírásbeli követelményekről szólok, amelyek igen világosan olvashatók az 1Tim 3-ban és más újszövetségi helyeken, hanem kimondottan az emberi elvárásokról.

Mit vár a gyülekezet lelkipásztorától? Milyen legyen a gyülekezet „vezető” munkása?

Egy régebbi előadásomban⁴ részletesen rámutattam arra, hogy ezek az elvárások nem egyértelműek, sőt ellentmondanak egymásnak. Ezek különösen lelkészválasztáskor szoktak megnyilvánulni. Haladjunk kívülről befele, vagyis a külső tulajdonságoktól a belsők felé.

Legyen a lelkész fiatal: ez az egyik igény. Akkor könnyebben hajlik a gyülekezeti elvárások irányába, meg kevesebb fizetést is kell neki adni. Ezzel szemben jelentkezik a másik igény: inkább idősebb legyen, mint kezdő, mert annak nagyobb a tapasztalata. A hangja legyen meleg tenor. Nem, hangoztatja a másik elvárás, inkább elbűvölő, férfias basszus. Legyenek jó kapcsolatai Hollandia meg Svájc felé; akkor várható segély a parókia- meg templomjavításhoz, más alkalmakkor pedig a ruha- és élelmiszer-csomag. Legyen jó szónok, mondja az egyik. Fontosabb, hogy mindenhez értsen egy kicsit, hangoztatja a másik. Értsen a gazdálkodáshoz, tudjon autót vezetni, vegyen részt a politikai életben, így egy harmadik, meg negyedik. Papp Vilmos könyve⁵ több ezekhez hasonlót sorol fel, pl. a lelkész „...tudjon táncolni – mert lakodalomban neki kell indítania a menyasszonytáncot –, de ne legyen mulatozó. Legyen tekintélytartó, de azért közvetlen. Beszéde legyen szívhez szóló, de ne érzélgős. Foglalkozzék mindenkivel, de ne avatkozzék hívei dolgába...”. És még sokáig folytathatnánk a különféle igények, elvárások felsorolását.

A baj nem is az elvárások sokféleségében van, hanem abban, hogy éppen a legfontosabb igények nem jutnak szóhoz, legalábbis ritkán. És a lelkipásztorok többsége, ki kényszerűségből, ki a népszerűség csalóka vágya miatt, a ténylegesen kimondott elvárásokhoz alkalmazkodott. S mert az egymásnak ellentmondó igények mindenikét lehetetlen kielégíteni, sok lelkipásztor ijedten pislogva kérdezi: hol rontottam el a dolgot? Miért csalódtak bennem?

Mit vár a Biblián nevelkedett gyülekezet ma lelkipásztorától? Mivel láttuk, vannak hamis váradalmak, arra is keresném a feleletet: mit kellene elvárnia a gyülekezetnek lelkipásztorától? Ezek egy része a Kánonban is szerepel a lelkész kötelességei között, de az csak az első mérföld. Jó volna a szigorúan kötelezőn túlmenni, a második mérföldön járni.

Elsősorban azt, hogy Isten embere a Lélek embere legyen. Egész egyénisége sugározza, hogy Istennel szüntelen kapcsolatban áll. Isten kegyelméből élő, arra építő, Jézus Krisztus igájában munkálkodó és a Szentlélek tanácsára hallgató zarándok. „Akik hozzám közel vannak, azokban kell megszenteltetnem ...” – mond-

---

⁴ Kölcsönös elvárások. Előadás egyházmegyei presbiteri konferenciára. 1995.

⁵ Papp Vilmos: *Légy kőszikla*. Budapest, 1991.

ja az Úr szava (3Móz 10,3 Rev. Károli). Ezt a megszentelt életet, ennek vonásait keresik a lelkipásztornak. A szentség vonz, magával ragad. A megszentelt életű lelkész másokat is képes magával vinni Isten felé. Az ajka: Isten szája, a keze: Isten keze legyen. Vagyis: Isten éltető, örök életet adó beszédét szólja, s ne azt tudjuk meg tőle, hogy a héten mit olvasott az újságokból, vagy kedvenc könyvéből, vagy mit látott a TV-ben. Amit hirdet, azt élje is, igeszolgálatát kövesse gyümölcsstermés, a szeretet szolgálata. Tehetsége, értelme isteni talentum legyen sokak javára, és ne magánkedvteléseinek kielégítője. Ne csillogni akarjon, hanem egyszerűen szolgálni.

Jogos elvárás, hogy a lelkipásztor valóban pásztornak legyen. Mit jelent pásztornak lenni? Elsősorban azt, hogy a lelkész szolgálata ne merüljön ki a szószéki prédikációban, a liturgikus alkalmakban. Keresse meg a hívőket otthonaikban is. Látogassa meg a kórházi betegeket – még akkor is, ha az illető helységben van főállású kórházlelkész. Akármennyi teendője is van, ne rohanjon el azonnal a beteg mellől, ha házhoz visz úrvacsorát. Tudjon vigasztalni a szomorúságban, mint aki maga is vigasztalást nyert az Úrtól. Mutasson utat a kétségbeszetteknek, a bizonytalankodóknak. Merjen inteni is, de csak az Úr szavával. Ne a „magáét” mondja, hanem azt, amivel a régi próféták is kezdték az üzenet átadását: „Ezt mondja az Úr!” Ne azt várjuk a lelkipásztortól, hogy kellemes és szellemes, tudós partnerünk legyen, hanem azt, hogy szavai tisztogassanak és gyógyítsanak. A körzeti orvoshoz sem társalkodni járunk, hanem gyógyulást keresünk. Rá kell nevelni gyülekezeteinket arra, hogy igényeljék a lelkigondozói szolgálatot, mivel ez sehol máshol fel nem található, pótolhatatlan és nélkülözhetetlen. Ha a pszichiáterek rendelői jobban megtelnek, mint a lelkipásztori hivatalok fogadószobái, ez a mi mulasztásunkra mutat: a hívők máshol kénytelenek életük gyötrő problémái között eligazítást keresni.

Az is jogos elvárás, hogy a lelkipásztor a gyermekek és ifjak odaadó és szakszerű lelki kalauza legyen az életben. A gyermek első és legtermészetesebb pásztora a szülő. Neki alapvető joga és kötelessége a gyermek hitbeli nevelése. De vannak olyan lehetőségeink, amelyekkel csak az Isten népe körében találkozhatunk. Vegyük igénybe ezeket. Ne elégedjünk meg azzal, hogy a lelkipásztor megkeresztelte, aztán másfél évtized múlva megkonfirmálta a gyermeket. Igényeljük, hogy tartsa meg a vallásórákat és ne hivatkozzék arra, hogy minden iskolában van külön vallásóra és vannak hitoktatók, akik azon tanítanak. A gyülekezeti katechézist segíti, de nem helyettesíti az iskolai vallásóra. Igényeljük, hogy a lelkipásztor szerettesse meg a gyermekekkel, ifjakkal a templomot. Ehhez nem elég néhány gyermek karácsonyi, meg anyáknap „szereplése”. Rá kell nevelni a gyermekeket, ifjakat a gyülekezeti istentiszteletre és az egyházi szolgálatban való részvételre. Tartson a lelkész ifjúsági bibliaórákat is a gyülekezeti bibliaórákon kívül. Legyen ideje, kedve a fiatalokkal foglalkozni, azokat tanácsolni, a hitben vezetni.

Várjuk el a lelkészünktől azt is, hogy a gyülekezeti élet és munka jó szervezője legyen. Lássá be, hogy szolgálata nem lehet egyszemélyes szolgálat. Ma

mindenütt csoportmunkáról, együttműködésről beszélnek; mennyivel szükségesebb ez ott, ahol az egyetemes papság elvét kellene megélnünk a gyakorlatban. A lelkipásztornak észre kell vennie az egyes egyháztagokban megmutatkozó lelki ajándékokat. Az istentiszteletek, családlátogatások, a lelkeszi hivatalban történt találkozások alkalmával jól figyeljen és jegyezze föl, kiket kellene tisztújításkor presbiternek, pópresbiternek jelölni, kiből lenne jó egyházfí, vagy kit kellene a kórusvezető figyelmébe ajánlani.

Támasszunk magas igényeket lelkipásztorunk iránt. Aki a krisztusi mérce szerint valóban lelkipásztor, csak örülni tud ennek. Várjunk el tőlük éppen a jelenlétünkkel minél több és minél jobb igeszolgálatot. Ne sajnáljuk őket: „Szegegy, milyen elfoglalt, milyen sok dolga van!”. Minél többet merítünk a kútból, annak vize annál frissebb és üdítőbb lesz. Magas igényeinkkel fejezzük ki lelkipásztorunk iránti őszinte megbecsülésünket is.

Ennek a résznek befejezéseként szeretném szó szerint idézni a *Die Sonntag* című hetilapból azt, ami egykor ilyen cím alatt jelent meg: „A gyülekezet kérése lelkipásztorához”:

- ◆ Olyan prédikációkat várunk tőled, amelyek cselekvésre ösztönöznek bennünket, és nem csengenek simán a fülünkben. Arra várunk, hogy megmutasd feladatainkat és utasíts bennünket.
- ◆ Ne mondj a szószékről semmit, amit éppúgy ne mondhatnál, vagy nem mondanál az emberekkel való beszélgetés közben.
- ◆ Köszönjük, hogy van időd számunkra, de legyen időd a családotd számára is. A te feleségednek is legyen férje, és gyermekeidnek is legyen apjuk.
- ◆ Rágalmak mindig érhetnek, de te ne adj rájuk. Nem érdemes velük foglalkozni. Neked fontosabb tennivalód van.
- ◆ Legyen bátorságod az egyházi közepszerűség árjával szembeúszni.
- ◆ Ha valamiben valóban tiszta a lelkiismereted és nyugodt, félénken kacsinthatva ne légy kíméletes.
- ◆ Ha valahonnan visszhangot vártál és azt nem hallod, ne bátortalanítson el: a legtöbb dolog anélkül növekszik, hogy lármát csapna.
- ◆ Ne felejtsd, amit te jobban tudsz, mint mi, hogy a gyülekezeti élet elevensége nem a gyülekezeti rendezvények nagy számától függ.
- ◆ Ha az istentiszteletre megyünk, ne bennünket szidjál azok helyett, akik nem jöttek el.
- ◆ Mi szeretjük a Bibliánkat nyelvéért is, de tőled nemcsak betűket akarunk hallani.
- ◆ Szeress bennünket mindenek ellenére is!
- ◆ Nem kell feltétlenül mindenütt ott lenned. Idődet a fontos dolgokra szenteld!
- ◆ A prédikációd hetenként egy-két órát tart, de az életed egész héten prédikál.

Szeretném, ha a felsoroltakból mindannyian levonnánk azokat a következtetéseket, amik reánk tartoznak. Természetesen különbözünk lelki alkat, hajlam, vérmérséklet és egyebek tekintetében. Más-más a prédikálási stílusunk is; van

evangéliumi sokszínűség, ezt is becsülni kell. A lényegben legyünk egyek: Isten és a reánk bízottak szeretetében, mert ez a döntő.

Menjünk most már tovább a „lelkési hierarchia” rendjén, s lássuk, mit lehet elvárni az esperesi és a püspöki tisztre megválasztott, vagy megválasztandó református lelképásztortól? A Magyarországi Református Egyház 1904. november 10-i zsinati ülésében hozott törvénycikk 168. §-ának előírása szerint az esperes évenkénti vizitációt tart minden egyházközségben. Amennyiben nagy az egyházmegye, az esperes több „egyházlátogató küldöttségnek” is megbízást adhat, hogy egy éven belül minden gyülekezet meglátogatására sor kerülhessen. Ugyanezt állapítják meg az 1928-as zsinati végzések is. Az egyházi vizitáció rendjén nagy hangsúly esik a belmissziói felelősségre; megvizsgálendő a szekta-kérdés, az egyházi szertartást mellőzők, az áttértek és kitértek problémája, a vizzálykodó házastársak és a „vadházasságban élők” kérdései. Tudomásom szerint a mai kanonika vizitációkon kevesebb hangsúly esik minderre.

A püspöki törvényes elvárások szerint az „első őrálló” irányít minden egyházépítő és egyháztársadalmi munkát. Felvigyáz az egyházkerület összes iskolájára. Közigazgatási teendőt távolléte, betegsége, vagy halála esetén a főjegyző, elnöki teendőit pedig a rangidős esperes végzi. Évente köteles legalább egy egyházmegyét, annak minden gyülekezetét és iskoláit meglátogatni. A fegyelmezés tekintetében: elnöktársával együtt intést alkalmaz, kisebb fegyelmi rendetlenség, vagy hanyagság esetén, az illető meghallgatásával, de a jogorvoslat kizárásával. – Az esperes és püspök tevékenységi köre általában megegyezik a jelenlegi Kánon előírásaival.

Fontosnak tartanám egy történeti visszatekintés ideiktatását, amely a püspöki tisztt és a püspöki hatalom kialakulásával foglalkozik. Török István írja a következőket:⁶

„Az őskeresztyén gyülekezetekben a püspöki tisztt még nem ismerték. A felvigyázás nem volt külön tisztség, hanem egy többé-kevésbé körülírt tevékenység, mely a presbiterek feladatkörébe tartozott. A monarchikus episzkopátus csak a 2. században kezdett kialakulni, politikai befolyásra pedig a 4. században tett szert, amikor a keresztyénség államvallássá lépett elő. Ezzel a püspök a világi méltóságok sorába emelkedett, rangjának, közéleti szerepének megfelelő birtokokat kapott, ahogy az a feudális világhoz illett. Ő lett a világi hatalom lelki (ideológiai) támasza, a közrend és tisztaság őre; személye körül alakult ki, s tőle függött az alsóbb és felsőbb papság, az egész klérus. Az egyházi és világi hatalom keveredésének hamarosan megmutatkoztak az árnyoldalai: a fényes közéleti szereppel s búsás jövedelemmel járó egyházi tisztségek elnyerése csábító célnak tűnt, amely áldozatokat is megér. Gyakorta ... pénzért vásárolták a különböző stallumokat, mintha a karizma és a hivatás vásári portéka volna. ... Létre jött egy felemás keresztyénség, melyben az üldözött próféták és apostolok utódai a vallás fi-

---

⁶ Török István: Egyházkormányzás és ébredés. In: *Határkérdések szolgálatunkban*. Budapest, 1990. 6–12.

zetett hivatalnokai lettek. Vezetésük alatt a vallás az élet nyers valóságát díszítő és megszépítő szokások és szertartások rendszerévé vált. ... A mind díszesebb, de mind üresebb egyház élet egyre megújuló reformokra szorult »főben és tagokban« egyaránt. Nem létezett azonban olyan reformmozgalom, amely szembe ne találta volna magát az elért pozíciókat féltő és elszántan védő egyházi hatalommal, s az egyházi hatalom támogatására siető világi hatalommal. ... Az egyház politikai sikereivel gúzsba kötötte önmagát. ... Lényegében ugyanez a folyamat ismétlődött a reformált egyház életében. Alig csitulak el az éles viták és a véres harcok, az egyház szervezeti felépítésében, adminisztrációjában és tanaiban megmerevedett, elklerikalizálódott. Elszállt a formákból a Lélek, s a reformációban megújult egyház, akárcsak római elődje, reformokra szorult.»

Eddig az idézet; azért volt szükséges, hogy bemutassam az egyházi hivatal hierarchikus torzulását, amiből szinte minden nyomorúságunk fakad. Az adminisztráció ma elnyeli a missziót; ennek egyenes következménye az, hogy a hierarchikus vezetés állandóan arra panaszkodik, hogy nem jut pénz kis létszámú gyülekezetek önállóságának a fenntartására – elhallgatván azt, hogy a közegyház pénzét a szolgálati autók és az egyházi gépezet fenntartása, működtetése nyeli el.

Az ember és hivatal problémakörében három dologról szeretnék részletesebben szólni, s ezzel a kérdés további megbeszéléséhez bevezetéssel szolgálni. Ezek: a megválasztás módja, a hatalom kísértései, valamint az anyagiak terén jelentkező kísértések.

A megválasztás módja. Úgy vélem, itt van az ideje és a helye az „élre-állítás” újragondolásának. Mint tudjuk, lelkipásztort meghívással és pályázattal szoktak választani. Magam csak a meghívást tartom biblikusnak; bár azt is elismerem, hogy meghívás esetén is sok alkalom adódik a visszaélésekre. De mégis jobban el lehetne kerülni a világi mintára történő versengést, a korteskedést, lobbizást, egyéb mesterkedéseket ha megmaradnánk a meghívásnál.

Régebben például a teológiai tanszékekre arra megfelelő emberek meghívást nyertek, s ha ezt az illetők elfogadták, az Egyházkerületi Közgyűlés megerősítette őket professzori tisztségükben. Jó lenne ilyen értelemben újragondolni az esperes- és püspökválasztás módját. Egyházunk története azt mutatja, hogy rengeteg pártoskodás, személyi sértődés, meg hasonló visszás esetek adódtak az egyházi vezetők választásánál.

Bibliai példákra szeretnék utalni. Amikor Isten valakit valamilyen sajátos szolgálatra elválasztott, rendszerint az illető alázatos tiltakozásával találkozunk. Mózes többszörösen is arra kéri az Urat, hogy küldjön valaki mást Egyiptomba a fáraóhoz a szolgátság népének kiszabadítására, csak ne őt. Nyilván, nem kényelemszeretetből, hanem azért, mert magát alkalmatlannak tartja. Saul király oly szerény, hogy amikor királlyá választják, úgy kell előcsalogatni valahonnan a háttérből. Ugyanezt látjuk a próféták elhívásakor is. Nincs „önkéntes jelentkezés”, annál több tiltakozás a szolgálat terhe ellen. Jézus nem jelölés, nem jelentkezés alapján gyűjti tanítványait, hanem „magához hívta, akiket akart; ők pedig oda-

mentek hozzá” (Mk 3,13 új fordítás). Ezekből választja ki a tizenkettőt. Az apostolok, amikor Júdás helyét be akarják tölteni, nem hirdetnek pályázatot, hanem két (bizonyára jól ismert) jelöltet állítanak maguk elé; majd imádkoznak: „Urunk, Te mutasd meg a kettő közül azt, akit választottál.” (ApCsel 1,15–26) Ezután sorsot vetnek, s a sors Mátyásra esett. – Emberi választás volt; Mátyás észrevétlen tűnik el; Isten választása ui. a tarsusi Saulus volt. Másrészt: sorsvetésről csak itt olvassunk, a Szentlélek kitöltetése előtt; később csak a Lélek útmutatására hagyatkoztak.

Nagyon jó volna tudni, hogyan történtek az apostoli gyülekezetben a választások. Kevés forrás áll a rendelkezésünkre. Azonban meglehetősen elriaszt a középkori egyház gyakorlata, amikor magas egyházi méltóságokat lehetett pénzen vásárolni, olykor egészen tanulatlanok, sőt kiskorú gyermekek részére is. Éppen ezért (is) kellett jönnie a reformációnak.

Volt azonban pozitív példa is. Gondoljunk csak Ambrus, milánói püspök esetére, aki igazán akarata ellenére került a püspöki székbe. Valamint korunkban is tudunk olyan példákat, amikor valaki nagyon átérezte a feladat nagyságát, és alázatosan kitért a meghívás elől. Csikesz Sándor nevét, mint nagyon képzett teológiai professzorét mindnyájan ismerjük. Azt talán kevesebben tudják róla, hogy az esperesi tisztséget, amikor azt felkínálták neki, alázatosan visszautasította. Arról is kevesen tudnak, hogy Arday Aladár királyhágómelléki püspök halála után a Kerület főemberei felkeresték dr. Nagy András teológiai professzort, hogy meghívják a megüresedett tisztségbe; áldott emlékü tanítónk pedig habozás nélkül visszautasította a megtiszteltetést. Mintegy másfél évtizeddel ezelőtt mondta egyik idősebb generációhoz tartozó lelkipásztor-testvérünk: tudjátok, valaki olyant kellene püspöknek megválasztani, aki semmi-képpen sem akar püspök lenni.

„Ha valaki püspökségre törekszik, jó munkát kíván”, írja Pál apostol Timóteusnak (1Tim 3,1). Gyakran szoktak erre az igére hivatkozni, de nem mindig egyértelembe. Az episcopus akkor ugyanis egyszerűen gyülekezeti vezetőt jelentett, s egyáltalán nem a mai püspöki tiszte. Aki „püspöki” hivatalt kívánt, a szolgálatból akart nagyobb részt vállalni, nem pedig tekintélyre, hatalomra, vagy egyéni jólétre törekedett. A hatalomért, emberi dicsőségért való törekvés a mindenkori világ felől tört be Krisztus egyházába.

A nagy kérdés az: hogyan lehetne kizárni, hogy esperes- és püspökválasztásnál egyéni ambíciók, baráti, vagy érdekcsoporti kapcsolatok érvényesüljenek? Hogyan lehetne útját vágni a lobbizásnak, korteskedésnek, az önjelölt egyének és csoportok fellépésének? Szabad-e a jelölteknek jóval a választás előtt a médiában szerepelni? Régebben a vezetők, az őrállók csak megválasztásuk után mondtak „programbeszédet”; megengedhető-e, hogy a református keresztyén egyház ma a pártokhoz hasonlóan ilyen propaganda-eszközökkel éljen?

Amikor arról beszélünk, hogy milyen legyen az egyházi vezető, hogyan találkozik össze szerencsés módon az ember és a hivatal (hivatás), gondoljuk végig a bibliai és a gyakorlati egyházi életből következő elvárásokat.

Fiatal lelkipásztor koromban történt az első püspökváltás (1962-ben). Akkoriban még állami megerősítéshez kötötték nem csupán az esperesi, püspöki, de még a lelkipásztori választások jogerőre emelkedését is. Nos, mi volt a püspökkel kapcsolatos világi-társadalmi elvárás? Ahogyan egy a központi hivatalban dolgozó ismerősöm elmondta, három fő kívánalom merült fel; mégpedig: a leendő püspök legyen

1. a legmagasabb tudományos fokozat birtokosa. Érthető követelmény; ha régen a lelkipásztorok predikátuma ez volt: „tiszteletes és tudós”, elvárható, hogy az esperes a tudósabb, míg a püspök a legtudósabb lelkipásztorok egyike legyen.

2. A következő követelmény: beszéljen legalább két idegen nyelven. Ez is érthető elvárás. A globalizált világban jó, ha a falusi lelkipásztor is tud bár egy idegen nyelvet, hiszen fellendült a turizmus, a világjárók a legeldugottabb helyeket is felkeresik. A testvéregyházi és az ökumenikus kapcsolatok is megkövetelik az angol, német, holland, esetleg más nyelvek ismeretét.

3. Belső követelmény, hogy a püspök köztiszteletben álló személy legyen. Hogyan lehetne tekintélye egy olyan első őrállónak, akit vagy nem, vagy alig ismernek, akinek tehát alig lehetséges tekintélye a szolgatársak között?

Hogy ez a hármás követelmény akkoriban mennyiben teljesült, illetve vált valóra a végülis megválasztott püspök személyében, arról most ne essék szó, se a választás akkor végbement módjáról. A történelem dolga majd idővel mérleget vonni.

Milyen mai váradalmak fűződnek az egyházi vezetőhöz? Talán könnyebb megmondani, milyen ne legyen, mint azt, hogy milyen legyen. Saját tapasztalataim mondatják a következőket:

1. Legyen független. Azt értem alatta, hogy ne legyen befolyásolható semmiféle iránytól, csoporttól. Ne a baráti köre, az évfolyamtársak, a hasonlóan gondolkozók határozzák meg döntéseit. Ne legyenek előítéletei se a liberálisabb, se a konfesszionálisabb szolgatársak irányában. Ne legyen gyanakvó, rosszhiszemű, ha valaki nem ért vele egyet. Vegye szívére a testvéri kritikát, és ne legyen se ezért, se másért bosszúálló.

2. Legyen a hit, remény és szeretet embere. Ebben benne van a megbocsátás készsége is. Hogyan hirdethet valaki bűnbocsánatot a szószékről, az Úrasztala mellől, ha ő maga nem gyakorolja az őszinte megbocsátást?

3. Legyen megértő testvér a szolgatársak irányában. Ugyancsak világi hatás, hogy mihelyt valaki a közkatonák sorából kiemelkedik, elfeledkezik azokról, akikkel egy sorban masírozott. Az esperes és a püspök ma inkább adminisztrátor, mint a „lelkipásztorok lelkipásztora”. A „primus inter pares” megfogalmazásban sajnos, a hangsúly inkább a primus-ra esik, mint a pares-re. Azt is megfigyeltem, hogy régebbi egyházi törvényeink több pásztori feladat, kevesebb adminisztráció végzését írták elő az esperes és a püspök számára. Ma inkább a reprezentálás és az adminisztráció köti le mindkettő idejét.

A hatalom kísértései. A www.egyhazszervezet.hu honlapon utánanéztam a kérdésnek: Mi a hatalom; van-e hatalma az egyházi vezetőknek? – A következő

megállapításokra találtam: A szuperintendens, vagy bárki, aki vezetői tisztséget visel, szükségszerűen hatalommal rendelkezik, amely adódhat a szervezetben betöltött pozíciójából, a ráruházott feladatok ellátásából, karizmatikus személyiségéből. A püspök hatalma nem isteni hatalom. Nem állítható, hogy a 16 – 17. századi szuperintendensek hatalmukat isteni rendelkezésnek tekintik, de az igen, hogy a(z)(egyház)szervezettől nyert hatalmukat vezetői tisztük, a református egyház közjogi helyzetének megerősítésére is használják. Azonban a hatalommal vissza is lehet élni. A 16. századvégi Szabályrendelet a püspököt az egyház fejének nevezi (sic!), aki az egyházi szolgák fölött áll. Tetteit a szeniorok egyetértésével végezheti. Hatalmát rosszra nem fordíthatja.⁷

Még jó, hogy ez az utolsó mondat is benne van. Vagy inkább szégyen? Lehetséges, hogy egyházi vezető a hatalmát rosszra fordítsa? Az egyháztörténet bizony erre is gyakori példával szolgál.

Dr. Nagy József teológiai professzorunk szokta mondogatni: „Fiúk, azt ma már senki sem gondolja komolyan, hogy presbiter-zsinati egyház vagyunk, ez csak papírforma. Valójában esperesi egyház vagyunk. Ha kikerültök az Intézetből, legyetek jóban az esperesetekkel. Ha nősültök, ő legyen a násznagyotok, ha gyermeketek születik, őt hívjátok keresztapának. Az esperes úrtól függ, hogy a sáros, eldugott alig pár lelkes gyülekezetből fogtok-e és mikor országút melletti községbe, civilizáltabb körülmények közé kerülni.” A tapasztalat őt igazolta.

Több esperes esetében tapasztaltam a szolgatársakhoz való szelektív viszonyulást. Az egyházmegyei gyűlésen, adminisztrációs értekezleten némely lelkipásztort az esperes testvéri öleléssel, csókkal fogadott, másoknak csak rideg kézfogás jutott. Egyik esperesem jól megőrizte a ciklusos választások szavazócéduláit. Akkor még nem volt írógépe még az esperesi hivatalnak sem, kézzel írták a körleveleket is; a szavazólapokon kinek-kinek a kézírása jól felismerhető volt. Adott esetben az illető esperes (különösen, ha kéréssel fordult hozzá valaki) előkereste, s felmutatta: Íme, te nem rám szavaztál, nem engem akartál esperesnek, pedig látod, én rád szavaztam, hogy levéltáros légy.

A hatalom kísértés, mert fertőz. Aki megszokja a hatalmat, nehezen tud tőle megválni. Sokszor az a baj, hogy a vezető nem tudja idejében átadni a stafétabotot az utána következőnek, hanem mindenáron ragaszkodik hozzá.

A Statútum-, illetőleg Kánon-módosítások rendjén vigyáztunk arra, hogy lehetőleg csökkentjük az esperesi-püspöki hatalmat. Régebben minden egyházmegyei bizottságnak az esperes, minden kerületinek a püspök volt az elnöke. Ma már nincs helyük, pl. a fegyelmi bizottságokban, azoknak külön elnökük van. (Sajátos pl. az Aargau Kanton Egyház szabályzatának az az előírása, hogy az esperes az Igazgatótanács határozatainak végrehajtója, így annak tagja nem lehet). A jövőben Egyházunknak még inkább külön kell választania a törvényhozó, a végre-

---

⁷ Szabó Zoltán: Vezetés a legfelsőbb szinten. In: *Református Egyház*, XVI/ 6. 131sköv.; XVI/7–8. 161–164.

hajtó és a bíraskodási hatalmat, illetőleg tisztséget. Ezáltal csökkenteni lehetne a hatalom mindmáig fennálló kísértéseit.

Az anyagiak terén jelentkező kísértések. Nem szeretném a simonia problémájával kezdeni. Szeretném feltételezni, hogy ilyesmi ma már nem fordul elő egyházunkban. De bizony volt úgy, amikor egy jó parókiához vezető út szalonnával, sonkával volt kikövezve. A csúszópénz esetleg más természetű anyagiakban folyt (folyik?), mint az orvosi rendelőkben, klinikákon, iskolai folyosókon, vagy különféle irodákban. Végre meg kellene szabadulnunk az egyházi korrupció minden formájától! – Bárcsak arról győzne meg valaki, hogy egyházunkban nincs korrupció!

Hol jelentkezik a pénz, az anyagiak kísértése? Magában a javadalmazási rendszerben. Köztudomású, hogy aránytalanul nagyobb egy esperes fizetése, mint egy lelkipásztoré, és szinte anormálisan nagy a püspöki államsegély és a velejáró egyéb juttatások. Nem utolsó sorban a diplomata-útlevél, az országgyűlési képviselőkkel és szenátorokkal szinte azonos státus. Mindezek nagyon kívánatossá teszik az esperesi, püspöki hivatalt. („Fizesd meg a brigádost és a többiek teljesítik a normát” – tartotta a régi világ egyik arany-igazsága).

A világban valóban az az elv uralkodik, hogy több és felelősebb munkáért több díjazás jár. Ezt érvényesíti minden más meggondolás nélkül egyházunk is. (Vajon erre nem vonatkozik Krisztus szava: „De ne így legyen közöttetek...” Mk 10,43.) Az esperesek a 19. század végéig csupán némi „irodai átalányt” kaptak a lelkipásztori javadalom mellé. Ez éppen tintára, levélpapírra, indigóra, irodaszerre volt elég. Semmi több. Később jött be az ún. „esperesi kongrua”. Vitákat szült. A Kalotaszegi Egyházmegye disputája annak idején a Református Szemlében is megjelent. Lényege az volt: „Elégedjék meg az esperes is egy papi fizetéssel”. Erre az éppen hivatalban lévő esperes odacsapta a tollat: akkor végezze az, aki akarja! Én nem.

„Aki püspökséget kíván, jó dolgot kíván”, s e régi bibliafordítási szöveget sokáig így is értelmezték. Ma helyesebben fordítjuk: aki többrebízatást vállal, azt önként és Krisztus iránti odaadásból kellene vállalnia. Mihelyt normálisra csökkentenék az esperesi, püspöki, főtisztviselői fizetéseket, jóval kisebb lenne a tumultus a helyek elfoglalása körül. Mert hát, amint egyik esperesem mondotta, amikor szerényen arra hívtam fel a figyelmét, hogy egy bizonyos dologban helytelenül foglalt állást a püspöki rendelkezés mellett: „Tudod, fiam, egészen más, ha az ember lelkészi fizetéssel, és más, ha esperesi javadalommal megy nyugdíjba”.

A pénz az egyház s főként a misszió legnagyobb megrontója. Sokszor „nem jut” pénz fontos missziói feladatok végzésére, úgymond: nincs fedezet, de mint megelőzően már utaltam rá, bőven jut szolgálati autókra, protokoll-költségekre, reprezentációra. Egy új szolgálati ciklus elkezdésénél mindezeket újra át kellene gondolni.

Előadásom távolról sem teljes. Amit elmondtam, csupán gondolatébresztőül, bevezetésül szolgál. Remélem, elindítója lehet egy hasznos együttgondolkozási folyamatnak.